

#89108

สมบัตอมรินทร์คำกลอน

ของ

เจ้าพระยาพระคลัง (หน)

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

นายประทีป พันธุ์พทยแพทย

ณ ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร

๑๓ สิงหาคม ๒๕๐๖

คำนำ

เนื่องในงานฌาปนกิจศพ นายประทีน พันธุ์พิทยแพทย ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร ซึ่งกำหนดงานในวันที่ ๓๓ สิงหาคม ๒๕๐๖ เจ้าภาพได้มาติดต่อกับเจ้าหน้าที่ กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร ว่ามีความประสงค์จะจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง "ต้นตอสมรณหรรษ์ คำกลอน" นิพนธ์ของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) เพื่อแจกในงานฌาปนกิจศพกรณียินคืออนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ดังประสงค์

หนังสือเรื่องต้นตอสมรณหรรษ์ เจ้าหน้าที่แผนกเรียบเรียง กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ ได้ตรวจสอบทาน ชำระ และเขียนคำอธิบายชี้แจงไว้ตอนต้นเรื่องแล้ว ได้ตีพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือวีรญาณ เมื่อชำระแล้วได้พิมพ์แจกในงานฌาปนกิจศพนางสายบัว เกียรตินาถ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ ครั้งหนึ่ง และร้านพิมพ์ชัยศึกษากรณพิมพ์จำหน่ายอีกครั้งหนึ่ง

กรมศิลปากร ขออนุโมทนากุศลบุญราศีทักษิณานุปทานกิจ ที่เจ้าภาพได้บำเพ็ญอุทิศให้แก่ผู้วายชนม์ และได้ให้จัดพิมพ์หนังสือวรรณคดีเรื่องนี้แจกจ่ายให้แพร่หลายเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจ ขอทุกสิ่งทั้งปวงจงลดบันดาลให้นายประทีน พันธุ์พิทยแพทย ผู้ดวงดับ ได้ประสูติสุขุณมณูญผลตามควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพทุกประการ เทอญ.

กรมศิลปากร

๕ สิงหาคม ๒๕๐๖

สวดติวาท

(โคลงฉันท์วิธมาลี)

๑ ขามอยู่ยอดยั้งเขื่อง	วายาม
บัดทุกข์บัดสุขสราญ	เกลือกกลั้ว
โอบอุ้มลูกเมียงาม	เงื่อนญาติ มิตรเอย
ด่วนดับดอกดัวขว	กุสุม
๑ ลูกหลานมีมากเพียง	พอฟงส์
กวรคึดออมหอมกุม	รักไว้
ก่อเกอตระกลปลง	ใจสับ สักคเเนอ
บุญบ่มเบิกเบองให้	สู่สวรรค์.

ด้วยเคารพระลึกพระคุณ

อนิรุทธ์ พันธุ์พโยนแพทย

นายประทีน พันธุ์พทยแพทย์

๒๔๔๗ - ๒๕๐๖

ประวัติย่อ

ของ

นายประทีน พันธุ์พทยแพทย

๑ นายประทีน พันธุ์พทยแพทย เป็นบุตรชายคนเดียวของนายท่อม และนางเพ็ง พันธุ์พทยแพทย ดำยบิดาเป็นชนพหุเทศนเหตุของเจ้าพระยา-นคร (พัฒน์) หรือที่เรียกกันว่า "เจ้าพัฒน์" สมัยปลายรัชกาลพระเจ้ากรุงธน ฯ และต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ดำยมารดาตั้งเชื้อดำยมาจากพ่อค้าอาหรับ ซึ่งมาตั้งภูมิดำเนาอยู่ที่เมืองไทรบุรี (เกดาคัท) เมื่อครั้งสมเด็จพระราชวงศ์บรมมหาสุรสิงหนาทเสด็จยกทัพกรุงไปตีหัวเมืองแขก ครอบครองนักถูกกวาดมาไว้ที่ จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อพูดตามหลัก Hereditary นายประทีน พันธุ์พทยแพทย ก็อยู่ในตระกูล ตี เชื้อ ตี เป็นเชื้อที่ท่าประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองไทยมาแต่จสมัยหนึ่ง แต่ นายประทีน มิได้ถือศักดิ์คือครูฐาน เป็นผู้อยู่ในลักษณะ "ชาวเค็มรวง" อยู่เสมอ เป็นคนหนึ่ง อุตทน คงเส้นคงวา ส้มกับชื่อเค็มที่เรียกกันว่า "ทิน" ซึ่งเป็นคำไทยแท้ ที่แปลว่า นิ่ง สงบ อุตทน ไม่หวั่นไหว คงเส้นคงวา คำนจนหดวงยังยิ้มไซ้อยู่ ญวนยังยิ้มไซ้อยู่ แม้ในปัจจุบันั้น และที่นคร ศรีธรรมราช ชาวเมืองยังใช้พูดกันทั่วไป เช่นคำว่า "น้ำเย็นทิน" แปลว่า น้ำเย็นและไม่กระดกฉานกระฉ่อนชด ด้วยคุณลักษณะอันนี้ นายประทีน จึงเป็นที่รักใคร่เคารพยำเกรงของประดาญาติพี่น้อง เป็นที่นิยมชมชอบของ เพื่อนฝูง เป็นที่นิยมของชาวต่างประเทศ เป็นที่รักศุติตมของลูกเมีย

เมื่อน้อย นายประทีป พันธุ์พิทยแพทย์ ได้เข้าศึกษาใน ร.ร. ประจำจังหวัด จังหวัดนครศรีธรรมราช แล้วลาออกเป็นเด็มนิยมกรมรถไฟ ได้โยกย้ายไปหลายแห่ง จนเมื่อราชการกรมนั้น จึงลาออกไปฝึกงานแพทย์แผนปัจจุบันอยู่กับ Dr. Mac Daniel นายแพทย์ใหญ่อเมริกัน ในบมมิชชันนารีอเมริกัน ประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช (สมัยนั้นโรงพยาบาลประจำจังหวัดของหลวงยังไม่มี) จนมีความชำนาญชำนาญในการผ่าตัด รักษาแผล และใช้เข็มแทงปอง ได้เป็นรองหัวหน้าแพทย์ของโรงพยาบาลนั้น 'หมอประทีป' หรือ 'หมอทิน' เป็นคนได้ใจกับการศึกษาพยายามเรียนภาษาอังกฤษ จนอ่านออกเขียนได้ และพูดจากับฝรั่งไม่ต้องมีตามเดย ใคร ๆ พากันล้อเล่นว่า "ปากจืดหมอทินจะเข้ารัดเดยเดย" แต่ที่ไหนได้ ความ 'ทิน' ของเขา มิได้ทำให้ใจเขาหวั่นไหว หดกหน้พระพุทธรักษาแต่เลย แต่ 'หมอทิน' เป็นคนเข้าไหนเข้าได้ ตีเด็ดในทาง 'Social Life' จึงไม่เป็นที่รังเกียจของคนทนมบถศำณอื่น

ครั้นโรงพยาบาลมิชชันนารีเด็กกิจการ (ประมาณ พ.ศ. ๒๔๗๗) 'หมอทิน' ต้องออกจากงาน และขออนุญาตสอบต่อกระทรวงสาธารณสุข เพื่อประกอบโรคศิลป์ในแผนปัจจุบันนั้นเอง ได้รับอนุญาตส่งมมุ่งหมายได้ตั้งร้านรับรักษาโรคที่อำเภอปากพนังอยู่ช้านาน ภายหลังย้ายไปตั้งร้านใหม่ที่อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง ด้วยความเมตตาอารีต่อเพื่อนมนุษย์ซึ่งมีอยู่ในตัวเขา ปรากฏว่าเป็นที่รักนับถือของคนไข้ทุกแห่ง จนคงคิดเป็นบีกแผ่นม่มผคง ได้เป็นที่พึ่งของลูกเมียและญาติพี่น้อง 'หมอทิน' เป็น

คนรักถูกนักหนา อยากให้ถูกดีทุก ๆ คน อยากช่วยให้รอดรอดมั่งทุก ๆ คน แต่ความตายเป็นของไม่เที่ยง ไม่นึกว่า จะมาดั่งนคัซซิปดงในวัย ๕๘ ปีนี้เลย จึงยังความโศกสงัดเป็นที่ยังแก่ถูกเมียแตะญาติมิตรทั้งมอด

“ หมอประทีน ” มีลูกชายหญิงที่เห็ดอออยู่เวदान์ ถึง ๑๒ คน คือ

๑. แม่ที่หนึ่ง (นางตา) — นางวันทา พันธุ์ พทย์แพทย (เป็นครู ร.ร. ทศสิงห์), นางอุทัย กาญจนานนท์ (เป็นพยาบาลแตะผดุงครรภ์ ชั้นตรี ประจำโรงพยาบาลประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช), นายนิพนธ์ พันธุ์ พทย์แพทย (ราชการกรมอาชีวศึกษา), นายคมภร พันธุ์ พทย์แพทย (กาดังศึกษา)

๒. แม่คนที่สอง (นางพ้วน) — นางรุจิรา รัตนสินธุ์ (ดำเว็จพยาบาลผดุงครรภ์ศิริราช), น.ส. ภัทราภรณ์ พันธุ์ พทย์แพทย (เป็นครู ร.ร. คริสต์เตียน พระนคร) น.ส. สาวตรี พันธุ์ พทย์แพทย, น.ส. อุษา พันธุ์ พทย์แพทย, น.ส. ราตรี พันธุ์ พทย์แพทย (กาดังศึกษา) นายดมพันธ์ พันธุ์ พทย์แพทย (กาดังศึกษาดวิชาแพทยอยู่ที่ มหาวิทยาลัยอโดอโด, พิธิปบีนส์), น.ส. กุศยา พันธุ์ พทย์แพทย (กาดังศึกษา)

๓. แม่ที่สาม (นางวาด) — เด็กชายประจักษ์ พันธุ์ พทย์แพทย

“ หมอประทีน ” บ่วยเป็นโรคมะเร็งในหลอดอาหาร ได้เข้าประจำเป็นคนไข้ของโรงพยาบาลศิริราช เมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๐๒ นายแพทย์ดงความเห็นว่าควรผ่าตัด ได้ผ่าตัดใหญ่ ณ วันจันทร์ที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๐๒ ถึงแก่กรรมด้วยอาการสงบของเช้าครุวันพุธที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๐๒

ชีวิตขอหมอประทีน มีใช้ประทับเทียบได้ ดับแล้วมีอาจจะจุดคืนให้สว่าง
ไสวได้อีก แต่ยังมี “Embryo” ของหมอประทีนที่ยังคงต้องแสงน้อย
แสงใหญ่ เพื่อหาคานุหิตประโยชน์ของวงศ์ตระกูลแต่ละประเทศชาติสืบไปอีก
นาน การศูนย์ชีพของหมอประทีน ก็อุปมาดัง

๑ ดับใช้ดับต่อเชื้อ	ลูกหลาน อยู่เฮย
ผลพภักษ์ยังตระการ	ก่อเกื้อ
เป็นหลัก Social สมาน	สมรรถเพื่อ มนุษย์เนอ
นี้แหละโลกกรเรือ	รกด้วยคนดี.

ข้าพเจ้าในนามของญาติมิตรบุตรภรรยาของผู้วายชนม์ ขอขอบ
พระคุณในไมตรีจิตของท่านที่เคารพ ซึ่งได้กรุณามาช่วยเหลือในงานทุก
ท่าน ผู้ที่จะเงินกต่างเต็มมีได้ คือคุณศิริ เพ็ชรไชย มิตรทรภะของข้าพเจ้า
ได้กรุณาตั้งเต็มช่วยเหลือเต็มดังกล่าวถึง เสมือนหนึ่งญาติของผู้วายชนม์ อีก
คนก็คือ นายเกษม รัตนสินธุ์ แม้เป็นเพียง ‘เฮย’ ก็ได้ช่วยเหลืออย่าง
ดีทุกกรณี มิได้รังเกียจเคียดฉุนที่แม่แต่ประการใด ๆ เลย ถ้าวิญญาน
ของผู้วายชนม์ถ้ามารถจะหยั่งทราบได้ ก็จะต้องพูดว่า “เขยคนนี้มีบุญญา
จึงยกจุฬารามอบให้ครอบครอง” แท้เทียว

อนึ่ง ขอขอบพระคุณเพื่อนพยาบาททุกคน ของอุทัยแฉะรุจิรา ที่ได้
ดำแดง มีใช้ “แต่น้ำใจพยาบาท” แต่อย่างเดียว แต่ได้ดำแดง “นามิตร”
แฉะ “นาศิษย์พระบิดา” อย่างยากที่จะลืมเดือน ขอขอบพระคุณอีก
วาระหนึ่ง.

อนรุทธ์ พันธุ์พทยแพทย.

แนะนำเรื่องสมบัติอมรินทร์ คำกลอน

ของ

เจ้าพระยาพระคลัง (หน)

เจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็นกวีเอกในสมัยรัตนโกสินทร์
สมเด็จพระยาตากษัตริย์ราชานุกาฬ ได้ทรงนิพนธ์ประวัติของท่านไว้ใน
คำนำหนังสือคัดพิทยุทธศาสตร์เพชรพวง ว่า

“เจ้าพระยาพระคลัง เดิมชื่อกุศลธรรมท่า นามเดิม หน
เดิม เป็นหลวงสรวิชิต เคยรับราชการอย่างข้าหลวงเดิม ในรัชกาลที่ ๑
โปรดให้เป็นพระยาพิพัฒน์โกษา แล้วภายหลังเป็นเจ้าพระยาพระคลัง
(หน) มีข้อความในคำปรึกษาความชอบว่า หลวงสรวิชิต คงรัก
ภักดีด้วยชื่อ หมายถึงข้าใต้พระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
โดยเสด็จพระราชดำเนิการพระราชสงครามมาแต่ก่อน และครั้งนั้นได้ทำ
ราชการด้วยสมเด็จพระเจ้าหลานเธอ กรมหลวงอนุรักษ์เทเวศร์ จนสำเร็จ
ราชการ แล้วได้แต่งตั้งคนเอากิจการราชการหนักเบา ในเมืองธนบุรีออกไป
แจ้งใต้พระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีความชอบ ขอ
พระราชทาน เอาหลวงสรวิชิตให้เป็นพระยาพิพัฒน์โกษา

ในหนังสือดำดัดเดิมนามดี ของ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ ว่าทรง
เห็นว่าหลวงสรวิชิต นายด่านเมืองอุทัย ชื่อ หม่อมทน เข้ามารับราชการ
อยู่ที่กรุงธนบุรี เป็นคนมีความดีความกล้า ได้แต่งตั้งคนเอากิจการราชการสอด

หนังสือฉบับไปถวายถึงท่านพระจาร์ก แด่วังก็ไปรับเสด็จถึงทุ่งแสนแสบ
 มีความชอบหลายอย่าง ทงปากเรียบเรียงหนังสือก็ดี จึงโปรดตั้งให้เป็น
 ที่พระยาพิพัฒน์โกษา ครั้นโปรดให้พระยาพระคลัง (หน) เป็นพระยาศรี-
 อรรคราช แด่วังโปรดให้ตั้งพระยาพิพัฒน์โกษา ขึ้นเป็น เจ้าพระยา-
 พระคลัง (หน) บุตรมีมาก ไม่ได้ทำราชการ ที่ทราบชื่อ คือ นายเกศ
 นายทัต เป็นจินตกวีและเป็นครูพิณพาทย์ บุตรหญิงที่ปรากฏ คือ เจ้า
 จอมมารดานิม เป็นเจ้าจอมมารดาสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา
 เทชาติศร ในรัชกาลที่ ๒ เจ้าพระยาพระคลัง (หน) ถึงอสัญกรรมใน
 รัชกาลที่ ๓ เมื่อวันพุธ พ.ศ. ๒๓๕๘”

งานของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) เท่าที่รวบรวมได้ในสมัยหลัง
 มีดังนี้ :—

๑. ดิฉิค เพชรมงกุฏ
๒. ดิฉิค ศักรวิชัยชาดก
๓. อีเหนาคำฉันท
๔. กากักคากดอน
๕. ตำมกัก
๖. ราชาริราช
๗. ดิฉิค พุทธยาตราเพชรพวง
๘. มหาชาติ ร่ายยาว กัณท์กุมาร และกัณท์มัทรี
๙. สัมบัค้อมรินทร์คากดอน

ในบรรดางานนิพนธ์ ของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) เรื่องกาพย์
 คำกลอน ตำมก๊ก ราชาราช และมหาชาติร้ายยาวกัณฑ์กุมารและ
 มัทรี เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายที่สุด เรื่องกาพย์คำกลอนนั้น เราพอจะ
 จะอ่านทั้งที่เป็นเรื่อง และทั้งเมื่อผู้บรื่องในชั้นหลัง เดิมทีบางตอน
 ประมาณ ๓ ใน ๓ มาฉบับรื่องเข้ากับมโหรี ซึ่งเรียกกันว่า บทมโหรี
 เรื่องกาพย์ โดยเฉพาะมหาชาติร้ายยาว กัณฑ์กุมาร และกัณฑ์มัทรี
 จำนวนของท่านเป็นเยี่ยมที่สุด แม้จะมีผู้แต่งประชันกันหลายความก็ตาม
 ก็ยังสู้จำนวนของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ไม่ได้ ส่วนเนื้อหาคำฉันท์และ
 ดิฉิตเพชรมงกุฎนั้น เจ้าพระยาพระคลัง (หน) แต่งแต่เมื่อครั้งยังอยู่ใน
 วิทยาลัย เมื่อมีบรรดาศักดิ์ เป็นหลวงสรวิชิต รับราชการอยู่ในแผ่นดิน
 ของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และคงเป็นสมัยที่ยังไม่มีความชำนาญในการ
 ประพันธ์มากนัก จึงปรากฏว่าคุณภาพในทางวรรณคดีมีผู้เรื่องอื่น ๆ ซึ่ง
 แต่งในชั้นหลังต่อมาไม่ได้ อีกเรื่องหนึ่ง คือ ดิฉิตพยุหยาตราเพชรพวงนั้น
 แต่งตามพระบรมราชโองการ และใจความเกี่ยวกับพระราชพิธี จึงยากที่
 จะไปเพราะเท่าวรรณคดีที่มีชื่อเดิมอื่น ๆ ของท่าน ดิฉิตศรีวิชัยชาดกก็เช่น
 กัน ไม่จัดว่าเป็นงานชั้นเยี่ยมนัก จึงไม่แพร่หลาย อย่างไรก็ตามยังมี
 หนังสือซึ่งเป็นงานของท่านอีกเล่มหนึ่ง ซึ่งแม้จะไม่ค่อยเป็นที่รู้จักเช่นกัน
 แต่ถ้าพิจารณาไปแล้ว ก็มีความดีในลักษณะของวรรณคดีซ่อนอยู่เป็น
 อันมาก งานชมนนทคือ หนังสือดั่งมโหรีมัทรีคำกลอน ซึ่งจะขอแนะนำ
 ให้รู้จักกับวรรณคดี เล่มนี้ต่อไป

หนังสือฉบับต่อมรินทร์คำกตอนนี้เดิมอยู่ในสมุดข่อย เมื่อหอพระ
 สมุดขรรษาซึ่งทำหน้าที่ชำระวรรณคดีเก่า ๆ อยู่ในขณะนั้น พบสมุด
 เดิมเขา จึงได้นำมาตีพิมพ์ แต่มีได้พิมพ์เป็นรูปเล่มเช่นเดียวกับหนังสือ
 วรรณคดีอื่น ๆ เพราะมีปริมาณไม่มากนัก มีเพียง ๓๗๐ คำกตอนเท่านั้น
 ทั้งอีก ๕๐ คำกตอน ในตอนหลัง ๆ ก็มีผู้สนใจในวรรณคดีเก่าบางท่าน
 ให้คำวิจารณ์ไว้ว่า อาจจะไม่ใช้จำนวนของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) เอง
 แต่มีผู้อื่นแต่งเติมขึ้นมาภายหลัง เพราะความเก๋จบบังแต่พระอินทร์ไปตาม
 นางสุชาดาค้นมาได้ ความใหม่นี้ค่อยในด้านความไพเราะและแต่งคำไว้
 ในการพิมพ์ครั้งนั้น ได้นำมาตีพิมพ์ไว้ในหนังสือขรรษา ซึ่งเป็นนิตยสาร
 ของหอพระสมุดขรรษา จึงทำให้วรรณคดีที่ตีพิมพ์นี้ไม่แพร่หลาย
 ไปเท่าที่ควร ระยะเวลาที่แต่งวรรณคดีเรื่องหนึ่งไม่ทราบแน่นอน แต่พอ
 จะสันนิษฐานได้ว่าคงจะแต่งก่อนภาคคำกตอน เพราะความประณีตไพเราะ
 ของถ้อยคำผิดกัน ถ้าเรื่องต่อมรินทร์คำกตอน แต่งก่อนภาคคำกตอน
 ต่อมรินทร์ ก็จะเป็นนิทานคำกตอนเล่มแรกในประวัติวรรณคดีไทย
 และเป็นกาพย์เห่พงศาวดารสำหรับการประพันธ์ นิทานคำกตอนเล่มอื่น ๆ ซึ่งเป็น
 ที่นิยมกันต่อมาในสมัยหลังมาก เริ่มต้นด้วยนิทานคำกตอน เรื่องพระ
 อภัยมณี ของสุนทรภู่ มาจนถึงเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ซึ่งแต่งกันอย่าง
 แพร่หลายในชั้นหลัง

นิทานคำกตอนเป็นการแต่งคำกตอนลักษณะหนึ่ง คำกตอนจำนวนมาก
 ที่แต่งกันมาแต่สมัยอยุธยา มักเป็นบทละคร บทสังกัจจายน์ เสงภา

คอกงร็อย และเพลงยาวพนเมือง มีพืทานคำกตอญอยู่เพียงเล่มเดียว
คือ เรื่อง ศิริวิบุตกิจ ของหุดวงศรีปรีชา (เซ่ง) ในสมัยสมเด็จพระ
พระนารายณ์มหาราช แต่ก้แต่งเป็นกตอญกตบท ตั้งนั้ ทนังชื่อตัมบัต
อมรินทร์ คำกตอญนี้ จึงน่าจะได้รับเกียรติในฐานะเป็นหนึ่งในต้อ ที่แต่ง
แบบอย่างการประพันธ์กตอญ แบบพืทานคำกตอญเล่มแรกในวงวรรณคดี
แต่ยังทนังต้อเล่มน มตกษณะวรรณคดีอยู่อย่างพร้อมมุด ประกอบกับ
ฉบับพิมพ์ไม้ค้อยแพร่หุดาย จึงยังเป็นการสมควรที่จะแนะนำให้รู้จักกัน
ต่อไป

หนึ่งในต้อตัมบัตอมรินทร์คำกตอญ ชิ้นนีกตอญตามแบบเพลงยาว
คือ ชิ้นทวรรคหุดัง และแต่งด้วยกตอญ ๘ ซึ่งนิยมแต่งกันมาก่อนที่จะได้
วิวัฒนาการมาเป็นกตอญแบบสุนทรภู่ กตอญคือจรรคหนึ่งมี ๘ คำ แต่
ไม้มีตัมบัตในต้อเคร่งครัด เช่นกตอญแบบสุนทรภู่ เนื้อความดำเนินไป
อย่างรวดเร็วจึง กตอญถึง “องค์อมเรศยศิศร์” คือพระอินทร์ และ
บรรยายถึงความรุ่งเรืองงดงาม ของปราสาทราชฐานของพระอินทร์อย่าง
ละเอียดดออบ ถ้านอกจากไตรภูมิพระร่วงซึ่งแต่งเป็นความเรียงแต่มีต้อ
เรื่องต้อจรรคของพระอินทร์อยู่มากแต่จึง ก็ยากที่จะพบในวรรณคดีเล่มใด
ซึ่งบรรยายเรื่องเกี่ยวกับพระอินทร์มากเท่าเรื่องน ทงน้ออาจจะเป็นเพราะ
ผู้ประพันธ์เจาจะจงจะให้พระอินทร์ เป็นตัวเอกของเรื่องนิจจริง ๆ แต่ต้อง
การจะสร้างมโนภาพ ให้ผู้อ่านเห็นความงามของทิพยตัมบัตของพระอินทร์
ซึ่งถ้าพระอินทร์ ไปอยู่ในวรรณคดีเล่มอื่น ก็จะเป็นเพียงตัวประกอบ เช่น

เป็นผู้แต่งทพยเนตรมาคุนแดทุกซ์ดู่ชใน โลกมนุษย์ตั้งใน เรื่องตั้งชทอง และ
 การบรรยายทพยดัมบคัของพระอินทร์ ซึ่งมีฐานะเป็นคัวประกอบในเรื่อง
 ก็จะเป็นไปไม่ได้มากส่มใจผู้ประพันธ์ นับว่าผู้ประพันธ์ทำได้เป็นเยี่ยม
 เพราะไม่มีวรรณคดีเล่มใดที่จะสร้างมโนภาพให้ผู้อ่าน ได้เห็นความงดงาม
 ของ "เมืองพระอินทร์" ได้ดีเท่าวรรณคดีเล่มนี้ ในไตรภูมิพระร่วง
 ก็เป็นความเรียง จึงไม่มีรสวรรณคดีเท่า พระอินทร์นั้น ในคติเดิมทาง
 พราหมณ์และทางพุทธ ก็กด่าไว้ว่า มีนิวาสสถานบนสวรรค์
 ทั้งงดงามมาก แต่เราจะไม่มีโอกาสทราบว่างดงามเพียงใดเลย ถ้าไม่ได้
 อ่านเรื่อง ดัมบคัอมรินทร์คำกลอน และสร้างมโนภาพตามไป

พระอินทร์เคยเป็นเทพเจ้าองค์สำคัญ ของศาสนาพราหมณ์มาก่อน
 ในอภิธานท้ายหนังสือกุณฑล พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖ เด่าว่า
 ชนชาติอริยกะนั้น นับถือพระอินทร์ว่าเป็นเทพเจ้า ก่อนเทพเจ้าองค์อื่น ๆ
 เช่น พระนารายณ์ พระอิศวร พระพรหม เป็นต้น เพราะพวกอริยกะ
 ยกเขาผู้ตนแดนมัธยมประเทศเป็นครั้งแรกนั้น พระอินทร์ก็ได้นำทัพเข้ารบ
 กับพวกทศัณู ซึ่งเป็นเจ้าของดินเดิมจนได้ชัยชนะ เพราะฉะนั้นในไตรเพท
 จึงสรรเสริญพระอินทร์อยู่มาก แต่ในชั้นหลังพระอินทร์ก็ดัมบคัถนอยดง
 เพราะทำสงครามแพ้พวกอสูรบ่อย ๆ ทั้งความประพฤติก็ต่ำดง เช่นไปผิด
 เมียของฤาษีตนหนึ่ง จนต้องถูกฤาษีด่าไปให้พระอินทร์มึนคดบ หรือเครื่อง
 หมายของผู้หญิงคิดพราวไปหมดทั้งองค์ ภายหลังฤาษีหายโกรธแล้ว
 ก็ด่าไปให้เครื่องหมายนั้นเป็นตา เพราะเหตุฉะนั้นจึงได้ชื่อว่า ทำงดัดหมย
 แปลว่า ทำงพันตา.

ในหนังสือเรื่องเมืองสวรรค์ ของเสฐียรโกเศศ เจ้าเรื่องพระ
 อินทร์คามคตีพราหมณ์ไว้ว่า “พระอินทร์มีที่อยู่บนสวรรค์ เรียกว่า
 สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งเป็นสวรรค์ชั้นที่ ๒ ในสวรรค์ทั้ง ๖ ชั้น เรียงต่ำดับ
 จากต่ำไปหาสูง คือชั้นจากมหาวิหังกา, ชั้นดาวดึงส์, ชั้นยามา,
 ชั้นดุสิต, ชั้นนิมมานรดี, ชั้นปรนิมมิตตถาวดี ชื่อ “ดาวดึงส์” นี้เพง
 มาตั้งในชั้นหลังเมืองสวรรค์แบ่งออกเป็น ๖ ชั้น เช่นที่กล่าวแล้ว เพราะ
 แต่เดิมสวรรค์มีชั้นเดียว และหมายเอาชั้นฟ้าของพระอินทร์ ต่อมาเกิด
 มีเมืองฟ้าชั้นหลายชั้น คำว่าสวรรค์ก็เป็นที่ทั่วไป ครอบคลุมเมืองฟ้าได้
 ทุกชั้น เพราะเป็นเมืองสว่างรุ่งเรืองทั้งนั้น ตลอดจนเมืองฟ้าในชั้นอื่น
 ก็เรียกเมืองสวรรค์ได้ เมื่อกล่าวสวรรค์ใช้แทนคำว่าเมืองฟ้าเมืองเทวดาได้
 ทั่วไป ไม่จำกัดแต่เป็นเมืองฟ้าของพระอินทร์ เมืองฟ้าของพระอินทร์
 จึงมีชื่อเรียกเป็นพิเศษอีกชื่อหนึ่ง คือสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งเป็นคำจำกัด
 แปลว่า ๓๓ ในที่นี้หมายเอาเทวดาชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งมีอยู่ด้วยกันบนสวรรค์
 ชั้นที่ ๓๓ องค์ ดาวที่เรียกว่าไตรตรึงส์ ซึ่งเป็นคำสันสกฤต แปลว่า
 ๓๓ เหมือนกัน เหตุฉะนั้นในหนังสือไทยจึงใช้ทั้ง ๒ คำ ที่ว่ามีเทวดาผู้ใหญ่
 ๓๓ องค์นั้น ในจำนวนนี้รวมทั้งพระอินทร์ด้วย ซึ่งมีเรื่องเล่าว่า เดิมพระ
 อินทร์เป็นมนุษย์ ชื่อ มชมาณพ มีเพื่อนสนิทอยู่ ๓๒ คน ได้ทำบุญกุศล
 ไว้มาก เมื่อตายจึงไปเกิดเป็นเทวดาผู้ใหญ่อยู่บนสวรรค์ ซึ่งมีเมืองหลวง
 อยู่ตรงกลาง เป็นเมืองของพระอินทร์โดยเฉพาะ ชื่อเมืองสุดศักดิ์ แปลว่า
 ตูงาม เป็นชื่อมีมาแต่ครั้งพวกอสูรอยู่ เมื่อพระอินทร์กับพวกแย่ง

เมืองนี้ได้ จึงคงชื่อเดิมไว้ เมืองสุดท้าย มีชื่ออีกอย่างชื่อว่าอมรวัด
 แปลว่าเมืองของผู้นิเวศน์คือเทวดา ส่วนสุดท้ายอีก ๓๒ คนที่ไปเกิดเป็น
 เทวดาด้วย ต่างก็มีเมืองของตนอยู่รอบเมืองสุดท้ายของพระอินทร์ แบ่งกัน
 อยู่ ๔ ทิศ ๆ ละ ๘ เมือง จึงมีเมืองทั้งหมด ๓๓ เมือง เทวดาผู้ใหญ่
 สุดท้ายของพระอินทร์ ๓๒ องค์ ทรงจกชอกนตกมอยู่หลายองค์ เช่นมาคุด
 ซึ่งมีหน้าที่เป็นสารภีรับรถให้พระอินทร์ เวสตุกรรมซึ่งเป็นนายช่างของ
 เทวดา พระจันทร์เทพบุตร พระสุริยเทพบุตร พระพิรุณซึ่งเป็นเจ้าแห่งฝน
 เป็นต้น เรื่องจำนวน ๓๓ นี้เข้าใจอย่างที่ไม่ใช่มาแต่เรื่องเทวดาข้างต้น
 เพราะ ๓๓ เป็นจำนวนเทวดาตั้งเดิมตั้งมาแต่สมัยพระเวท ซึ่งเขาแบ่ง
 เทวดาออกเป็น ๓ พวก พวกละ ๑๑ องค์ คือเทวดาซึ่งอยู่บนสวรรค์
 พวก ๓ มีพระอรุณ และพระสุรย เป็นต้น อยู่กลางฟ้ากลางอากาศ
 พวกหนึ่ง มีพระอินทร์ เป็นต้น และมีอยู่บนแผ่นดินอีกพวกหนึ่ง มีพระอัคนี
 เป็นต้น”

หน้าที่ของพระอินทร์นั้น ก็คอยจับไล่และประหารพวกอสูรหรือ
 ฤๅษีซึ่งทำคดงามมืดมัวให้แก่โลก โดยฆ่าเพี้ยดบะทำให้เกิดความเดือดร้อน
 พระอินทร์ใช้สายฟ้าเป็นอาวุธเรียกอสูร หรือใช้นางเทพอัปสร ไปจับ
 ยงนทำลายคบะนั้น เมื่อพระอินทร์ล้างผลาญอสูร หรือฤๅษีคนใดแล้ว
 ก็ให้ฝนตกลงมา โดยเหตุที่พระอินทร์มีหน้าที่คอยให้ความสว่าง หรือความ
 ชุ่มชื้นเป็นประโยชน์แก่การเพาะปลูก ซึ่งเป็นงานสำคัญของคนสมัยโบราณ
 ดังนั้น ต่อมาพระอินทร์จึงได้เป็นใหญ่เหนือเทวดาอื่นทั้งหมด และคำว่า

“อินทร์” นอกจากจะหมายถึงพระอินทร์แล้ว ก็ยังแปลว่าเป็นใหญ่ได้ด้วย
อินทร์จริงเรื่องของพระอินทร์ โดยทั่วไปแล้ว เป็นที่คุ้นหูของ
คนไทยมาแต่สมัยโบราณ เพราะมีเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา พระอินทร์
นั้นเป็นเทพเจ้าที่ประพฤติกกรรมจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์พระสัมมาสัมพุทธ-
เจ้ามาก และมีเรื่องเล่าไว้ในอรรถกถาธรรมบท อินทร์เป็นกัมภีร์สำคัญ
ในทางพระพุทธศาสนา ชาติต่างๆ อินทร์เป็นนิทานแต่ครั้งพุทธกาล และ
วรรณคดีที่แต่งโดยอาศัยเค้าเรื่องจากชาติ ก็มักหยิบเรื่องพระอินทร์
ไม่พ้น นิทานเก่าๆ ที่เล่ากันในเมืองของไทย ที่เรียกกันว่า ปัญญาต์-
ชาติก และได้รับอิทธิพลจากชาติกทางพระพุทธศาสนา ก็มีเรื่องพระอินทร์
เล่าอยู่มากเช่นเดียวกัน พระอินทร์ที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีไทย มักจะ
ทำหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของมนุษย์ในโลก และเป็นผู้บำบัดทุกข์ ในหนังสือ
ไตรภูมิพระร่วงเล่าว่า พระอินทร์ดั่งรู้ทุกข์สุขในโลกได้โดยอาศัยการ
สังเกตแท่นบัณทุกัมพด ถ้าแท่นแข็งก็แสดงว่าเกิดเหตุร้าย ในอรรถกถา
ธรรมบทเล่าถึงพระอินทร์ว่าเป็นเจ้าสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และเป็นใหญ่กว่า
เทวดาทั้งหลาย จึงได้นามว่า เทวราช หรืออมรินทร์ราช พระอินทร์
ในพระพุทธศาสนา ไม่เป็นตำแหน่งประจำอยู่ตลอดไปเหมือนพระอินทร์ตาม
คติพราหมณ์ ใครทำบุญบารมีไว้ก็ได้ไปเกิดเป็นพระอินทร์ และถ้าตาย
ก็ต้องจุติ และมีคนใหม่ไปเป็นพระอินทร์แทน ที่พยธัมมปัตทั้งหลาย ของ
พระอินทร์องค์เก่า รวมทั้งชายาก็ต้องดับสลายไป พระอินทร์องค์ใหม่
ก็ต้องเนรมิตที่พยธัมมปัตชนใหม่ เมืองของพระอินทร์ชื่อว่า สุทัตตนคร

ซึ่งมีความงดงามมาก สวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้นเรื่องเกี่ยวกับพุทธประวัติ
 หลายเรื่อง เช่นเรื่องพระเจดีย์จุฬามณี ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระเมตตา
 ของพระพุทธเจ้า เมื่อครั้งเสด็จออกมหาภิเนษกรรม และเมื่อพระพุทธองค์
 นิพพานแล้ว ก็ได้เป็นที่ประดิษฐานพระเชศวแก้วองค์ขวาด้วย หรือ
 เรื่องราวของพระพุทธเจ้า เมื่อขึ้นไปโปรดพระพุทธมารดาบนดาวดึงส์
 นอกจากจะได้ทราบเรื่องพระอินทร์แล้ว ยังจะทราบเรื่องสวรรค์อีกด้วย
 เรื่องสวรรค์เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าสนใจมาก คือ สวรรค์ชั้นอื่น ๆ
 ดูเหมือนจะไม่เป็นที่สนใจเท่าสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ทั้งนี้เพราะเป็นที่
 อยู่ของพระอินทร์ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอยู่ทั่วไป ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เจ้าพระยา
 พระคลัง (หน) แต่งเรื่องสมบัติอมรินทร์คำกลอนนี้ ย่อมได้กำไรใน
 การจะดึงดูดความสนใจของชนชั้นหนึ่งก่อนแล้ว ด้วยการเดิกรหัสเรื่องซึ่ง
 ใคร ๆ ก็พอใจจะทราบอยู่เสมอ ถึงแม้ว่าเรื่องสวรรค์ของพระอินทร์
 นี้จะมีเล่าไว้ในอรรถกถาธรรมบทบ้าง ก็ไม่มีลักษณะเป็นวรรณคดี ใน
 หนังสือไตรภูมิพระร่วง แม้จะมีเรื่องเล่าไว้ละเอียดก็เป็นความเรียง

ความงามของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น เจ้าพระยาพระคลัง (หน)
 ได้เริ่มพรรณนา โดยชี้ให้เห็นลักษณะการตั้งอยู่ของสวรรค์ว่าดอยเด่น
 อยู่ในท้องฟ้า ด้วยการ "เอาสูงพื้นแผ่นดินพระเมรุมาศ เป็นอาสน์ทองดอง
 ดาวดึงส์" อันหมายถึงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์อยู่บนยอดทิวเขาพระสุเมรุ
 ที่เรียงรายอยู่ถึงแดนตูกด้วยกัน ส่วนปราสาทเวชยันต์ที่ศักดิ์สิทธิ์ขององค์พระ
 อินทร์นั้น เป็นปราสาท ๗ ชั้น พรรณนาไว้ด้วยงามมาก และนอกจากนี้

ยังมีหมู่ไม้กัฒปพฤกษ์หมู่ตาลทอง โดยพรรณนาข้อความตอนหนึ่งว่า “หนึ่ง
 แถวไม้ก้ามพฤกษ์ทหนักทิพ จระับแค้นแทนตีบก็เกินถวิด มีทรายทอง
 รอรับเป็นพื้นดิน ประพรมดินธุ้เส้าวรรตจริงใจ กำแพงแก้วแก้วต้วมทั้ง
 เจ็ดชั้น คาดตู่จวรรณรมรินเรียงไสว เมื่อดมพดกตบักดำเนียงใบ เฉดิม
 ไตคฤทย์ตังคณคร” แล้วพรรณนาถึงโรงเทอดสภา ที่ประชุมเทวดาซึ่งตู่
 “หาร้อยโยชนตู่คบราดี ท่วงทเทงทอชมิพร”

พรรณนาถึงห้องพระदानทอง ตอนหนึ่งว่า

“ชานชาดาหน้าหลังพระदानมาศ	ก็ตาตาดแตกวางเต้ให้ทางดินธุ้
อ่อนละไมโยทิพโกมิน	มดทินมิได้ตู่มอยู่รุมราย
มิดมหนึ่งหอมหวนประมวดพัค	ระบัตดวงปทุมามากรองถวาย
เป็นถึงหราชผาดแผ่นผยของกาย	คชาต่ายงารำดำเริงเริง”

พรรณนาถึงพระเจดีย์จุฬามณี ตอนหนึ่งว่า

“ประดับด้วยราชวคคัตร์แก้ว	พรายแพ้วถายทรงบรรจงต้วรค
ระบายห้อยพดอยนิตตู่จวรรณพรรณ	เจ็ดชั้นเรียงวคคัตร์ตังงาม
ตังคัตร์เศวตพรหมเศครรไคหงต	เมือกนทรงพุทธาภิเชกตนาม
ยังดวงจันทร์พันแสงตมัยยาม	อร่ามทองแถมแก้วตงกรณ”

พรรณนาถึงไม้ป่าริกชาติ ตอนหนึ่งว่า

“มีพระยาไม้ป่าริกชาติ	ประจำเชิงเมรุมาศมไหศวรรย์
ตู่ร้อยโยชนึงไม้ทิมจันต์	ทรงตู่คันธ์ทิพรตชวายจร”

ส่วนแท่นที่พอาดนั้น ก็มีพรรณนาไว้ว่า

“ บันทุกัมพตอาสน์คีตาทิพ กำหนดสิบห้าโยชน์โดยหนา
 กว้างตองหมื่น โยชน์เกษงา เป็นมหาบัลดั่งกแก้วอำไพ
 ยาวหกหมื่น โยชน์แดงกำ ดั่งน้ำบัทมราชอันสุกใส
 เจริญสวัสดิ์ ไฉมนัดแก้หัดนิยน์ ชุ่มฤทัยไปด้วยรสสุมาดี ”

นอกนี่ยังมีพรรณนาถึงสระโบกขรณี ซึ่ง “ กว้างยาวร้อยโยชน์ จตุรัส ให้ไฉมนัดในท่าสินธุศานาน แม้จิตว่าจะลงไปตรงธาร ก็บันดาด พุ่งพุ่งมายังองค์ ” แต่มีบรรยายความงามออกไปอีกมาก ส่วนอุทยาน นั้นทว่านั้น ก็มีไม้ดอกไม้ผลเหต้อจะคนนานับ รวดความว่าแต่ละตอนที่พรรณนา ทำให้เกิดภาพพจน์ทั้งดงามสุดจะบรรยาย ทำให้เห็นว่า ท่านผู้ประพันธ์นั้นนอกจากจะบรรยายไปตามรายละเอียดที่มีอยู่ในอรรถกถา ขรรรมบทของเดิมแล้ว ก็อาจจะได้ความประทับใจจากความงดงาม ของ ส่วนที่นิยมตกแต่งกันอยู่ในขณะนั้น เช่นในเขตพระราชฐาน หรือตามบ้าน ผู้มีบรรดาศักดิ์เป็นต้น ความงามของสระวงศ์ของพระอินทร์ที่เจ้าพระยาพระคลัง (หน) นิพนธ์นี้ ใจความคล้ายคลึงกับในไตรภูมิพระร่วง เพราะ เขาเค้าความมาจากอรรถกถาขรรรมบทเหมือนกัน ต่างแต่ในไตรภูมิพระ ร่วงเป็นความเรียง จึงรู้สึกว่าจะด้อยในรสของถ้อยคำไปสักหน่อย

ต่อจากเรื่องพรรณนาความงามของสระวงศ์ชั้นดาวดึงส์ ก็เริ่มเรื่อง ของพระอินทร์ ตอนตามนางสุชาดา ซึ่งเป็นเรื่องที่มีอยู่ในอรรถกถา ขรรรมบท ในอรรถกถาขรรรมบท เด้าเรื่องนางสุชาดาไว้ว่า นางนั้นเคย

เป็นชายาเอกของพระอินทร์ เมื่อพระอินทร์ได้มาครองดาวดึงส์ นางไม่ได้
 กลับชาติมาเกิดเป็นชายาของพระอินทร์อีกเช่นเดียวกับชายาอื่น ๆ คือนาง
 สุกจินดา นางสุนันทา และนางสุธรรมา เพราะนางประกอบกรรม จึงต้อง
 ไปเกิดเป็นราชธิดาของอสูร ชื่อท้าวเวปจิตตา ต่อมาพระราชบิดาได้
 ประกอบพิธีตั้งนามพระนาง และเชิญอสูรหนุ่ม ๆ มาให้นางเลือกคู่ พระอินทร์
 จึงแปลงมาในงานนี้ นางก็เกิดความรักและตามพระอินทร์มา จึงได้กลับ
 มาเป็นชายาเอกของพระอินทร์อย่างเดิม เจ้าพระยาพระคลัง (หน) ได้นำ
 เค้าเรื่องมาเรียบเรียงเป็นนิทานคำกลอนโดยสมบูรณ์ มีตอนที่ไพเราะ
 อยู่หลายตอน เช่นตอนพระอินทร์กินนคร และอุ้มนางสู่ชานาและให้ชม
 แม่น้ำต้นนคร ตอนชมเขาอสังกรณ และตอนชมเขาอินทนิล เป็นต้น
 แต่ละตอนที่กล่าวมาจัดเรียบเรียงอย่างประณีต ใช้อรรถาธิบายให้ผู้อ่านเกิด
 ภาพพจน์ ชัดเจน เมื่อรวมกับความงามของนิทานที่ประพันธ์บรรยายถึง
 สรรเสริญของพระอินทร์ข้างต้นแล้ว ความงามทั้งหมดนี้จึงเป็นเครื่อง
 ดึงดูดให้บทประพันธ์อันมีปริมาณน้อย และไม่ใคร่จะแพร่หลายเรื่องนี้
 เป็นประหนึ่งเพชรที่จมอยู่ในโคลมอย่างแท้จริง.

สมบัติอมรินทร์คำกลอน

ของ

เจ้าพระยาพระคลัง (หน)

๑ บ้างองค์อมเรศร้อศิสร

ผ่านสมบัติในสุทัศน์นคร

เฮาสูงพนหมื่นแสนพระเมรุมาศ

กว้างยาวหมื่นโยชน์คณนา

ดีทศมีมหาทวารศ

ประศุรายหมายยอดด้าคัมพูพัน

๑ เจ็ดชั้นวิชัยนคปราสาท

สูงพนโยชน์งามททิกัดไถด

คิงเของกรพระบรมพรหมเมศร์

ระยับคั้นแกวถนกระหนกกรอง

ที่เชิงปรางค์ในระหว่างจังหวัดนั้น

บ้างทรงบัญญัติจวบนอาษา

งามคณานางชูสุหร่ายตรง

ดัดบไฟทูลย์องค้วชาธร

หนึ่งแถวไม้กำมพฤษย์ทหนักทพิ

มีทรายทองรองรับกับพนคิน

กำแพงแกวถนแกวทงเจ็ดชั้น

เมื่อดมพัดก็ดับด้าเนียงใบ

ศถาวรไปด้วยทิพศักรรยา

เป็นอาถันทองรองดาวดิงด้า

ประดับปรากฏแกวถนกัน

ระหว่งเขตหมื่นโยชน์ระยะคั้น

มีดระดงนทุกหัตถ์ทวาไร ๆ

ดีมุขมาศดาตแกวจ้ารัดไซ

มีธงชัยเฉลิมยอดพิมานทอง

กวกักประเวศเทวัญบัญชาด้นอง

ประดองแต่งด้าแต่งพระสุริยา

รูปเทวัญถือทิพบุปผา

เอามุกดาเป็นดร์อัยวดยกร

รูปอนงค์แกวประพาพประภัดดร์

ทรงอาภรณ์ด้นดัมณินิด

จะนับแต่มแทนดัมบก็เกินถจิต

ประพรหมสันธุ์เสาวรสจรงใจ

คาตดุงวรรณรุ่มรินเวียงไสว

เฉลิมไศตฤทัยดั่งคนตรี ๆ

๑) หนึ่งโรงเทวดาอันเนื่องนิจา

สูงห้าร้อยโยชน์สุดบรรดาดี

ณต้นกานเกยวเดยวอดต

ข้อฟ้าชวณฟ้าให้ชมงอน

บุษปชคารด้านฝาผนังเพชร

ชำไซแข่งดีวิเชียรเคียง

จรณะาเจียรระโนไพฑูรย์แท่ง

บังอรจพิงอิงพาดพนักกรอง

๑) ซานชาดาหน้าหลังพระदानมาศ

อ่อนละไมโยทิพโกมิน

มีดมหนึ่งหอมทวนประมวตพัต

เป็นถึงหราชอาณาจักรแผ่นดินของกาย

บ้างร้อยรุมโกศุมเป็นถึงห้ชนัด

งามบุปผาอาชาประดองเชิง

มะลุดีสารภีพิภุดแก้ว

บ้างพัตดวงมณฑาทามากรายกรอง

ยังมีดมหนึ่งรับเอาบุปผา

เอาสินธุไต้ต้นมดทินไคด

๑) หนึ่งเจดีย์พระจุพามณีนัดถิต

สูงร้อยโยชน์ไซคีชวงประกายพราย

เชิญเชิญชวนาเบองบนพระทนต์ชาตุ

ควรพิศพนแกวทงเจดดี

ทวงที่เทงทองทชมพร

ช้อยชดเคียรดีหไกรสร

แก้วทอนทอนช้องดำยองเวียง

มูมเมตเกจกนเชิงเฉดียง

ยดเยียงหยาดสายสุดชานอง

ดวงแดงดูรียาว่ายังหมอง

เขนยทองชนัดแทนมณีนัด

คีดาตาดแดงกว้างเดห์ทางดินธุ

มดทินมิได้ดุ่มอยู่รุมราย

ระบัตดวงปทุมมากรองถวาย

กชาด้ายงารำดำเรงเรง

ดูเขี้ยวอักษิตเท่าจะโตดเถดิง

ทดะแดงเดยงไต้ดำพองคนอง

เป็นท่งแกวมฤคทเของย่อง

บนคังทองหอมพุ่งจรงใจ

ที่โรยรดพัตพาไปเนินไคด

มาพรมในรัถยาคีดาตาย

อันไพจิตรด้วยฤทธิษัฐเรนทร์ถวาย

ยังแดงสายอดนี้ในอัมพร

ทรงวิดาศไปคด้วยดีประภัสสร

แทนสมเด็จพระสรรเพชญ์วิเนนทร
ประดิษฐานพระมหาจุฬารัตน์
กับสุราษฎร์เทพนารี

ประดับด้วยราชวศิณครแก้ว

ระบายน้อยพุดยนิถสู่วรรณพรรณ

ตั้งฉัตรเศวตพรหมเศวตครุไดหงส์

ยังดวงจันทร์พันแสงส้มยาม

ครันถจนถึงฉัตรบอไบสถ

บุชาเครื่องเสาวรสสุคนธร

บ้างเวียงนชนชมประนมหัตถ์

ประนมจยเคารพไตรทวาร

๑ มีพระยาไม้ปาริกชาติ

สูงร้อยโยชน์ยังไม้ในหิมฉัตร

กตัญญูปลาฟุ้งฟ้าไปร้อยโยชน์

ทั่วสถานพิมานเทวนิกร

เพื่อองค์อภิวรินทร์เทวราช

ประยูรหมู่สุรเทพเขาดม้าย

มัญทุกัมพธชานคีตาทิพ

กวางช่องหมื่นโยชน์เจษฏา

ยาวหกหมื่นโยชน์แดงกำ

สถาวรไว้ในห้องพระเจดีย์

เป็นที่แสนโถมนัดแห่งโกศีย์

ตั้งจรชศิวโมกข์ให้เทวัญ

พรายแพรวดาวยทรงบรรจงสรรค์

เจดชนเรียวรดต้นทตงาม

เมื่อกันทรงพุทธานิเชกตนาม

อร่ามทองแกมแก้วตงกรณ

กำหนดพร้อมด้วยสุราษฎร์รังคังมร

ชาวคอกแก้วแกมช้อนสุมาตย์

กระทำทักษิณาวัฏบรรณฐาน

แต่อดีตคดียังสถานพิมานจันทร์ ๆ

ประจำเชิงเมรุมาศมโหศวรรย์

ทรงสุกัณฑ์ที่พร่องขจายจร

อบเอารต่าโรชเกษตร

เบิกบัญชีรพิศงามเมื่อยามบาน

ประเวศน์อาสน์ร่มไม้มณฑตสถาน

ตำราญรมย์ชมช่อมณีเยกา

กำหนดสืบห้าโยชน์โดยหนา

เป็นมหาบัลลังก์แก้วอำไพ

ตั้งหน้าบทมราชอันสุกใส

เจริญสวัสดิโตมนัดแก้หัตถ์นั้น

๑ อัญกายนอกพระนครทั้งสี่ทิศ

แต่นามนั้นทวัน ไบกขรณ

ระเบียบสี่ระทงสี่วารัทพ

มีโกศุมประทุมชั้นสถับกัน

กวางยาวร้อยโยชน์จรด

แม่น้ำจิตลิจิตจาจะตงไปสรงธาร

มีชานาพางาเป็นคู่ ๆ

พระที่นั่งบุษบกยดตงกทรง

งามระหงทรงพุ่มมรกต

ทรงซึ่งมุขตด้านพิมานปรางค์

หนึ่งเรือชยฉากพายทองทอง

หวนดำเนียงครวญเตียง โอตพัน

๑ ในอุทยานนั้นทวันที่ประพาส

มณฑาไม้ทิพรตชจายจร

รทพารังพุงหวนหอม

เสาวรสต่งรสตุมามาตย์

อุทยานมีมิ่งไม้ตุงระหง

กุหลาบกาหลงแดงายทราย

ชุ่มฤทัยไปต้วยรสตุมามาตย์ ๆ

ย่อมได้ภักตระตวงเกษมศรี

เป็นพื้นที่ตนามตมุกแห่งเทวัญ

เหมือนจะหีบเตาจรตให้ทรงตวรค์

ทั้งชั้นตตจางกตพาน

ให้โตมนัดโนทำตมรตนาม

กัษนาคาดพุงพุงมายังองค์

ตอยชูกิ่งแกวอันระหง

ตตงกตด้วย โฉมตรางค่นาง

ช้อยชตชอห้อยกระหนกหาง

ไฉ่ท่วงท่วงที่ตระอย่างกัน

นางประจาร์าร้องเพลงตวรค์

เกษมสันตด้วยเทวนิกร ๆ

รทชชาติรมรินเกษมตตอน

แกวช้อนแกวแซมกาทากาญจน์

ประขงกเบรียงพยอมกตมหวาน

ตมพานเตอนพวงตงร่วงราย

จันทนต์แดงเตอตงชตอชตาย

กุ่มงอกแกมหงายตตบักัน

พุดจีบพวงจายพิมเส้นต้น
 แคล้อยเค็ดผื่นโมกมัน
 คอรวีศิจิตตดาวันต์ถาน
 ช้องนางข้างน้ำอมิตตา
 ยม โดยแย้มดอกชอกกัลลอน
 ดาวหยุดตั้งเขาวรสไถล
 อันปารุสก์วันซึ่งทรงผด
 พดวงหว่าพดับหวานม่วงมัน
 แดยอดดาโยเรียงชนิด
 สวายนล่อไสวดีเรือเรือ

จำปาจวงปนนมสวรรค์
 กดำพอกดำพันคนทา
 มรดิพน^๕เดอยพานพฤษยา
 มรดุด้อยฟ้าดอกสะพรั่งไฟ
 อัญชันอ่อนช้อยยอดไถ่
 กัด้วยไม้เก็ดอ่อนหมู่เกาดัดย
 ปรางปนบริงปานดั่งรังสรรค์
 เกดจันท์นกำจิดไฟเฟื่อง
 ขวิดสลดระจ้าวสลดไยเห็ดของ
 ชิด^๕เนองชนเนินถัด^๕

พระอินทร์ตามนางสุชาดา

๑ บินบูรินทรราชอติศร
 กับตำมองก้อยกระเศเท็ด
 สุจิตราดุนันทาวีไถดักษณ
 ดุรางคณาฏซึ่งเป็นบาทบริจา
 พระดตองคตงเทนอบตตงกริตน
 พดางพิศโฉมจรุสยพาพาด
 คำนึงถึงสุชาดาอุพาพัศตร
 นิจาเขยเหมือนพิเม็นตะเท็นครอง
 จึงต้องดวงเนตรที่พดงหีบเหตุ

ขจรเกียรติเกริ่นฟ้าทูกราศ
 มีพระนามเนืองนับดุชรรมา
 เจริญพัศตรไพเทอนาภา
 ตั้งดาราในหมื่นจักรวาล
 เกษมสวดสัดด้วยบารุงบำเรอสถาน
 ซึ่งโดยเสด็จมาดำราญพิมานทอง
 เคยร่วมรักฤมาร้างตั้งหมางหมอง
 ไฉนน้องเจ้ามาได้ยาดู
 เห็นประเวศอยู่ไพภพอสุร

จะตำราญยังพิมานไพฑูรย์

ไต่ปางนี้ควรพิจะพาสุมร

จะไฉยศปรากฏให้พร้อมกัน

ครั้นเสร็จจลวิตป็นภพอมเรศร์

พระทรงฉวีราวุธแต่จรวด

๑ บัดองค์สารถุษาญฤทศ

ก็แจ้งในฤทศทิพอชฌา

มหาเวชยันตร์ราชรถ

หกหมื่นเส้นสุดท้ายธงเงอมงอน

นิรมิตเป็นดินขพชก

งามดังดวงเทพสุริยัน

บัดดังกก็แกวแกวคันเศวตฉัตร

เครื่องสูงสูงจิตให้พิศทรง

๑ ฝ่ายองค์เนจาศีกาตุร

ตั้งพิมานสถานราชธานี

ประดับด้วยเสนางศักดิ์รางกัณหาญ

ไม่ประสงค้ที่จะทรงสยมพร

ให้ประชุมมารหม่อสูรภพ

เสด็จนำพระชิตายาใจ

ฤาจะพุนต์วัดดีในวิไชยันต์

เต็มอัมพรมมาพิมานแมนส์วรรค

เป็นจอมจรร โดงเทพนารี

ไม่ตั้งองค์อัครเรศม์เหต

ยังมีทธานือสุรา ฯ

กำหนดคิดดำเนินเทวนาถา

ตั้งแต่งรธาตามเสด็จจร

อลงกศด้วยแก้วประภัสสร

เทวบุตรอศิศรกำหนดพัน

จักรศมเดือนเหียนตงกัณฑ์

เมื่อพุงแสงสัศพันไปอัสตงค

กำหนดยาจ โยชน์ที่ดงามระหง

ก็ขบดงยังพิภพอสุรี ฯ

สัมบูรณ์ด้วยสัมบัคดังโกดัย

ในหว่างตรีภฏไศพระเมรุธร

ท้าวมีราชชิตาตวงสมร

ก็อาจรณที่จะครองพระวงค์ไป

ในมณฑปไพชยนต์พิณจัญ

ให้นั่งในอาสน์แก้วอันพรรณราย ฯ

๑ ฝ่ายองค์วาศกรินทร์ผู้ทรงจักร
จึงอ่านเวทบังเนตรจำแดงกาย
ยุรยาตร์เข้าในอาสน์ประชุมพร้อม
พินิจพิศโฉมราชเทวี

๑ ส่วนเนวาศิกาสุรราช
ข้าแม่มีพักตร์อันสุนทร
ขลุ่ยไคที่จรของประคองดม
จงดมพวงทองทิพมาตา

๑ บัดองค์สุชาดาวิไลลักษณ์
ความฮาหย่าจะวายแก่สัตว์
จำจิตเกรงฤทธิ์พระบิตูราช
ชม้ายชายนัยนายพาพา
เห็นโฉมเทพสุราพฤษมาสุร
สถิตพวงเด้าวงสร้อยกนกร
โฉมสุรางค์อสูรอันมีศักดิ์
องค์ติดตามได้คิดอาลัยใจ
กระเด็นแค้นเด่นหาพฤษมาลักษณ์
ก็ชรัองเดี่ยวพร้อมทุกพระบิตูรงค์

๑ บั้นบุรินทร์ราชอันเรืองฤทธิ์
แสดงกายให้ประจักษ์แก่กุ่มภันท์

ประเวศยังกรงยักษกัศมหมาย
ก็กดาเป็นพฤษมาอสูร
นั่งปลดอมองค์อยู่ด้วยวงศ์ยักษ
พดางระดังมารทจระราญรอน ฯ

ถนอมดวงาทพระธิดาตวงดม
จงผ่อนจิตคิดคำของบิดา
เป็นกลุ่มชูขึ้นเด่นหา
ที่หัตถาให้ประจักษ์อสูร ฯ

เพี้ยมพักตร์คิดคำท้าวยักษ
มีรูที่จะประกอบให้ชอบการ
เขื่องวิไลจากอาสน์พิมานสถาน
ที่ประชุมมารหมู่พดากร
ให้พูนดวงดีโตมนัดฤทัยสมร
ไปส่งมกรอดสุรางค์หัตถ์นัยน์
เหล่ายักษที่ประชุมก็ตั้งดัย
เด่นที่ในอสุราทิพาพงศ์
ไปรักกาพาสุญประยูรหงส์
ให้เชิญองค์นางคันทิมาจันทน์ ฯ
ปกาดิกลงในสองชั้นสุวรรณค์
ฉนั้นพักตร์เข้าประคองพินิตา

อุ้มนางทางเทวดิ่งหนาท

ถูเรืองฤทธิชัยเรศ ในเทวา

หวังว่าจะพาตวงธงาท

แต่ัวผาดแผดงแก่งจักรด้วยฤทธิ

๑) เเนวดีกาธูรฤทธิรงค์

ในท่ามกลางแต่นยาพลากร

ตั้งไฟฟ้าผ่าตวงมาโนช

แต่ัวแผ่น โผนทหารได้ไปรอนราญ

เหตยอตั้งหมู่มารอนธานญฤทธิ

ไม่ค้อรบจับเป็นไปธานี

เส่นารับรดพจนาคถ

เห็นไตทไฟไรแต่เตยวกาย

๑) พระจอมมิ่งมงกุฎทิพเทเจศ

กรธวาทรงจักรอนันต์กดา

ดมประสังคตงองคังสุเรนทรคิต

ประกอง โผนธูธาตาดิวาฉณย

วางของคตงเห็นอบตตงกรตณ

เจ้าตวงธมรแม่อย่าอาจรณใจ

ธูธาตาน้อมองคตงทูลธนง

คินไปกรุงธูรีให้มิตาย

ร้องประกาศเหดยมารยักษา

ผ่านมหาสมุทรธานี

นิราศจากธูรภาพแห่งยักษ

จรตณยังทชมพร ๑

เห็นองคธูรอินทรพิาดมร

ให้อาจรณร้อนเร้าชิงอประมาณ

ธูร โกรชคยเพลิงเตกิงธดาญ

ก้างทหาญจะให้ทนชิงไฟ

เร้งประชิดคิตตามท้าวโกดัย

เม้นคอบคโยชจึงเอาตาย

ประกาศหมู่ธูรทงทตาย

กรบหมายไตชิงชิงกตยา ๑

หิตลชายอุ้มอศเรศเส่นหา

เหารมาพบรถวิไชยันต

เทวดฤทธิปรีตเปรมเกษมธนค

จรจรตณราชรถชัย

พระกถาดจรรถโอภาปราศรัย

อันถัยมารมิให้ระคายกาย

ไม่บองจิตคิตงจ่านงหมาย

จะธูวายชีพไตบทมากัย ๑

๑ พอเห็นขอบเห็นยอดสุราเข้ามาชิด
ให้รับแรงรถแก้วสุรกาณต์

สารถให้ที่ต้นขพชก

ตั้งนั้นเคียงทำจเทวดาชา

ตั้งวนสุดบรรณ ไปตกบั๊กษิน

ก้องตะเทอนเดือนตจนถึงสัมพัต

ต่างตระหนกตกใจไม่มีขวัญ

กระหึบหางกางปีกกระพือตอง

พระศรีตั้งตามสารถที่ขบรถ

น้อมภิกษาทูลบาทยุส

ตูกสุดบรรณตกใจวิไชยันต์

ประหวั่นพรันเคียงรถแดงพาช

๑ ฝ่ายองค์จษรนทร์เทวดาชา

ให้อาจรณเฝ้าร้อนในฤทัย

เหมือนไม่มีอาดัยแก่บั๊กษิน

ไม่ดูญเคียงทางจรรมอันศักดิ์ดา

จึงตั้งให้กดับราชรถทรง

ประหวั่นใจในจิตที่หมั้นพร

๑ ฝ่ายเนวาดีกาสุรราช

สับัดโบกหน้ามายังโยช

ปกาดิศซึ่งเทวดบรรหาร

ผยของผ่านตัมพตังคฤณา

จักรกังก้าก้องพระเวหา

เวียงร่าดำพองด้วยฤทธิ

ไต่ยมนกรถแห่งโกศชัย

ตั้งขุดนี้ฉาพณพิมานทอง

ตั้งร้อยเคียรฐฐันเสียดยของ

กับบรรดานเคียงร้องชนทุกคน

ดำเนียงโตปราภฏโมกดาหง

ว่ามา โกตไพชยนต์สัมพัต

กงตั้งนั้นตนักองถึงบั๊กษ

ตั้งคุณจรงร้องด้วยกตวิภย ๆ

ได้เสาดนารถมาตุตักหมั้นใหม่

จะรีบโยไปให้พันยอดสุรา

แม้นม้วยด้วยไพรีนัยกษา

จะตั้งเมตตาไว้ให้ถาวร

ตรงค ฐบรรหารด้วยชาญตมร

เฉดิมนงอนต่อพาดไพรี ๆ

ผาดเห็นขงรถทรงทำจโกศชัย

หมายว่าหนีญาจะพันซึ่งมือมาร

แต่ด้วยประหวัดพรันในฤทัยคิด
ตั้งเทวัญพินหมันจักรวาล
ให้สดตระทตระทระทวยองค์
ไม่อาจรอดต่อเทวศักดิ์ดา

๑๐ วัชรินทร์ราชฤทธิรงค์
แสงยงเศวตเศวตเศวตเศวตเศวต
ตั้งให้เดินโยชาวัชรรัต
สารสิทธิ์เทวโองการ

ด้วยบุญฤทธิ์ข้อมราศีกิตาหาญ
มาตั้งราญรอนที่พอดุรา

เหมือนจะท่างทขลงในเงหา
เด็กแค้นยากกรกดับไปธานี ฯ

เห็นองค์เนวาศีกาสุรยักษ
ยกโยชี่หนักดับไปเมืองมาร
บทจรกั้นไพชยนต์สถาน
ก็ขับผ่านตีมพตีพิมานไป ฯ

พระอินทร์กนิษฐ

๑ ดำเนินโดยอากาศวิถึ
พระชัชวณต์ชาตยาใจ
แปดหมื่นพันโยชนัดกกจ่าง
กำหนดเขาตักตักกัณฑ์ธ โดธร
ใสสะอาดมาดแมนมยุรหงส์
จนกระทั่งทราญแก้วอันแพรวพรรณ
ฝูงพระยาว่าดุกรัดงสร่งเด่น
ฉวัดเฉวียนเวียนพันบังทวนพอง
จึงเบือนพักตร์ไปพิศธาศเรศ
ตั้งคงคาในท่ามูเจดินท์
ชนองคตณตุงแต่พนธ์มูทร

ตามราศีกักรวางหว่างไคศ

ให้ชนหน้าในตันทันตร

อยู่หว่างมหาตังขร

ขงอนตุงกจ่างถักตะกิ้งกัณฑ์

จะวางแวงหางตงไม่ทวนหัน

เจ็ดชั้นด้อมรอบพระเมรุทอง

โดดเต็มฝ่าหลังชดาตอง

ตองหน้าตั้งสายตุหรัยริน

นอกเขตเขาตักกรรณกระแฉัดสินธุ์

ตั้งมตทินมิได้ปนระศนพาน

หกสิบโยชน์ โดยตุงประมาณสถาน

ชมมหาอำนาจเจ้าประการ	บ้างจ่ายแหวกแฉกธารในวังจน
เหล่ามหรินังศโรหา	มีนคตาได้คู่อยู่สืบสัน
คิมิงคตซึ่งคิมิงเชยชด	อาณนทตอยเคียรหางชนชวางกาย
ยาวพันโยชนเียนตั้งเนินผา	กรอกคาตุดวงพระสุริย์ฉาย
ไม่ย้ายเียงแพดงพลกกระตีกกาย	ก็ถอยหลังยังฉายชโลธร ฯ

๑๐ พดางชวณชมอัสกรรณวิเชียรรัตน ตั้งวงฉัตรประเทศตั้งชร

จาวีพุงพุ่งตงสาคร	หมู่ทวยเทพนิกรมาเชยชม
ฉินนคกงามกตมประสมศรี	ด้วยไฟที่แก้วตายระบายถม
มัจฉเวงแทนทองที่ตองถม	เคื่อนอารมณ์ให้เกษมโผไผ่ยา
เหมินพิศทรงเหมือนกงรถ	จอมบรรพตเตศัดฉนมณีผา
กระตอกรุ่งพุ่งพรายถึงเมฆา	เดหัวดาหกที่พอนพรอยพรำ
โน้นสุดที่สนัควรที่สนาสถาน	แก้วประพาดย่อมแท่งตูแดงซ่า
ชงอมเงอมง่าแหวงตั้งแกดงท่า	มีคูหาท่าหน้าทุกแนวเนิน
นั้นเชิงชันการวิกบรรพต	ง่ากำหนดชันการเวกเห็น
เป็นหุบเหวตรวยตรงดง ไตรกเคริน	สว่างเพลนไปด้วยแก้วสุรกานต์ ฯ

๑๑ ดิชนอติฉนรรัตน

เมื่อน้อมยอดรองบาทพิชิตมาร	แจ่มจาร์ดีไซ่ตุมุกดาหาร
ศรินถฉวนแก้วมณีไซติ	ประดานเคียงคู่ชุนยุคนช
สูงเสมอปรากฏจันท์นทกร	จึงแผดงแสงรุ่งโรจน์ประกายฉัตร
ชครฐเนาในบูรพทิศ	เดินอัมพรไปทั้งสองเทวัญ
	ไพจิตรไปด้วยทิพรังสรรค์

บริวารถ้วนเทพคนธรรพ์

เวสต์วัณอันทรงมเหศวร

แด่นเกษมธัมมบัณฑิต

พี่น้องคีรีบุษย์เทเวศ

เป็นปีนมงกุฏแห่งนาคา

วิรุพหกเป็นใหญ่ในกุ่มภันท์

ประจำทิศทักษิณยุคนธร

๑ พดางชมชวณยจนเข้าเส้นหา

แต่ไว้บเร้งรภาจโถงวรรณ

ประทัยรถเข้าเคียงกับเกษมศาสตร์

โดยเสด็จบรรบาทจรดี

๑ ถดของคังดงแนบกนิษฐา

เจ้าพวงทิพเสด็จรสสุคนธร

สุดแดนอาตุรพูนเทอดศ

เมื่อสำมอingkนงดักษณียุพาพาด

ไม่เห็นดวงพักตร์มิ่งสมรมิตร

แต่เศร้าครองปองโฉมวิโถงวรรณ

เชิญร่วมสุขเศวตฉัตรธัมมบัณฑิตทิพ

เป็นจอมจรรโถงเทพนารี

๑ บัดองค์อัปสรธมรนาฏ

งามมโหศวรยาแฉะธานี

สถิตที่อุตรราศี

เป็นจรรโถงโมต้อสุรา

อยู่ประเทศปราจิณทศาคา

ทรงศักดิ์ฤทธิราญรอน

พินามาศเจ็ดชั้นประภัสสร

ดำรงทิพนครตะกอดกัน ฯ

หวังให้ดวงฉนิตาเกษมธัมม

ก็บรรดุยงสุทัสนธานี

จึงจูงกรเขาวราชมเหศว

เข้าสู่ที่แท่นแก้วยอดงกรณ ฯ

พระจึงกล่าวจาจาประโถมธมร

แต่เรียนจรจากน้องกนิษนนาน

เพราะทุเรศแรมรสฤดีสมาน

ได้ดำราญในพินามวิไชยณันต์

ปมช้จุดพิงระมัยด้วยไศกศัณย์

เพ็งได้ชวัญเนตรมายังธานี

อันดอยดิบเลิศจักรราศี

มิให้ถ่ายสวาทพื่อนาทร ฯ

บังคมทูลเทอวราชมเหศว

คุณพระดำดินฟ้าแดงาคร
 หากว่าน้องมิได้แจ้งในใจทิพ
 จะเชืซขานคำหวานพระพรรณนา
 แม้นรักจริงฤาจะทิ้งให้ทนเทอด
 นี้จึงชมสมบัติในธานี
 พอสบคตอังกี้ไต้้องมารองบาท
 ยังไม่ควรรีบเทวโองการ

๑ เจ้าดวงสมรชติศรยัศเรศ
 ชย้านักแหมงแกลดงคำให้เข้าใจ
 เมื่อเริ่มพรากจากไปเป็นบั๊กษิน
 ประพฤติเพศโดยพรรณงศกุนา
 พี่เขารักหักยศดู่ราฤทธิ
 แต่วุ่นนาฏบั๊กษามาไพชยนต์
 แต่หากน้องช้องชติไม่อยู่ไต้
 เพราะเวรหลังกำจติจึงพลัดกัน
 แดงนเด่นหาน้องถึงเพียงน
 พดางส้มมัสให้ปราวฏซึ่งรดีใจ

๑ สุธาตาบ้องบั๊กดัดดักกร
 เลื่อนองคตงจากอาดนันทินทรา
 นิดเนตรค่อนิดเนตรนาฏ

ซึ่งอาวรณ์ด้วยทรงพระเมตตา
 ซึ่งเด็กกหีบเอาแต่ช้อเด้นหา
 แต่ชาวฟ้าท่านที่เคยภักดี
 ไปเนาในนัศเรศแห่งยักษี
 จึงตดาศไปประพาดถึงเมืองมาร
 ตังไศกแสดนพิศวาดพระบรรหาร
 อันประทานที่บั้นสนมใน ฯ
 แม้ชวญเนตรผู้ยอดพิศมัย
 ว่าเรียมไม่อาดัยพินิตา
 อยู่ระหว่างวารินที่เนินผา
 แดงวงหามักศยาในสาชต
 ไปตามคิตแจ้งความที่แหมงณน
 ให้ชมสระโกมตตดาจดี
 ก็วอนให้พาคันวนาฉันนั
 จะผูกพันเคียดแค้นด้วยช้อไต
 คิตคุดือตอจะดีหรือหาไม่
 แด้วคว่าไซวโนเชิงภิมรยา ฯ
 คมค่อนผลกทิพหัตถา
 ชายคาค้อตาตู่เรนทร
 คิงพรหมาศตรแผดงช่ากรหน้าศร

ไปทอแทงแดงรัชนีกร
 เดียงพกครเบียงบงกขรัตน
 เจ้างามอนนุพเรศ์ดุมามาดย์
 นิจาเอ๋ยกระไรเลยไม่คิดบ้าง
 จะเมินม้วนหวนเห็นสระเห็นใจ
 มาเถิดมามิ่งสมรมิตร
 เฉื่อยนกรอุ้มแก้วกตยา

๑ โฉมอนงค้องค์เทพอัปสร

ให้ปรากฏยศเทวดสตรี
 พระเป็นใหญ่ในสองชั้นฟ้า
 ตั้งดอกไม้วังพันพนาวัน

๑ เจริญศรีสวัสดิ์ดีดวงสมร

อย่าหมองช้องเคืองระกายองค์
 พดางจุมพิตพัศครอศเรศ
 กระแห่ม่วงแฉวนวดทิพนาภี
 กรตอดัดยอดเดี่ยวเกยวกระหวัด
 ตั้งแท่งแก้วอันทำเป็นถ้ำของ
 วดาหกเทวบุตรเมื่อคิมหันต์
 พายุพัดกุดดเมฆทม้วนมน
 นันทโบกขรณีสั่งสถาน

ตั้งท่อนถึงทองถ้ำสุรภานต์
 วัชรินทรพร้อมส่งนองสาร
 จะรอนราญรด์รักพิศโต
 ให้เจ็บจากพรากร้างไปถึงไหน
 เคื่องพิโยชิตพิศดา

จะครองไมตรีจิตรกนิษฐาน
 มายังแท่นรัตนอันรูจี ๆ

ประจงกรเปิดองกรท้าวโกศยี่

แสงระงวาทั้แยบเยื้องรำพัน
 ซึ่งพามาให้ครองมโหศวรรษย์

ฤจาจะทนมณฑาทาที่เคยทรง ๆ

งอนค่าน้ำเพชรสุทร่ายสร้ง
 พังรักฤจามาชักให้ชาติ

เสด็จมรมยศเกษมศรี

ดวงฤดีตัดฤดีประดองคนอง

ตั้งพัดแอบแนบชิดสนิทดอง

ตั้งดั่งหลังแท่งทองที่ไพชยนต์

กอดอันคงจะปรายซึ่งสายฝน

มิให้ห่อถนถนฟ้าตงมาดิน

บันดาดแดงแห่งทางระหว่างสินธุ์

ด้วณพระยาชเรศเทวอินทร์
หนึ่งดอกดวงพวงพุ่มณกามาศ
ก็คิดคล้ายชยายกดับเรณูรอง

แฉ้วเซยดวงพวงทิพตั้งวาศ

ค้อยขึ้นเรียงเชิงเด่นให้ระเรียงดาน

พระดิมชมอุทยานต์นานตีนิช

ตุเรนทรัดมออกมุขวิไชยันต์

๑๐ ครั้นเงี้ยวว่างทางเทวดัมมัด

นึ่งไทดองคัมคุเรศอตุร์

แม่นพระจากไพชยนต์วิมดมาศ

จำเรณูตวัดดีโตมนัดถาวร

๑๑ เจ้างามดาอปัสร์ตมรมิตร

จงประดีทรคังจิตเจตนา

แฉ้วปลุกปลัดมอารมณ์ให้ชมช้ำ

ตองตมานดำราญทิพฤทัย

๑๒ ฝ่ายเนวาดีกาดูร์ราช

ตฤคยงบดงกรคณชชวาด

กระหายวารีต้นพิมานทอง

ครันอากาศมีตคตุ่มชอุ่มหมอง

ตองตร้อยเสาวรสรำเพยพาน

ปรามาตมณฑาทองตองตมาน

เป็นตุชตุตดำราญไพเทวัญ

โฉมยุพินตัมตังเกษมตนต์

นางตัมพงค์กุมภันท์แฉ้วราณี ๑

นางแย้มวจนาทุดท้าวโกตย์

ต้วยภักดีโดยบาทบดินทร

ชอดดีดาศโดยเสด็จอดิศร

ต้วยพรบั้นเทวราชบัญญัติ ๑

ตมตังคิตเรียมแฉ้วนเด่นหา

กนิษฐาอย่าวรอันอาวรณ์ใจ

พระรอร่าเรองรสพิตมัย

อยู่ในปรางค์แก้วเจ็ดประการ ๑

ตี่ดาศถึงนครบวรตถาน*

ให้ตาดเคือตฤทัยแก่ไพรี

- ข้อความตั้งแต่นี้เป็นต้นไปนักวิจารณ์วรรณคดีบางท่านให้ความเห็นว่าอาจจะไม่ใช่สำนวนของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) มีผู้มาแต่งเติมขึ้นภายหลัง เพราะความเก่าจบตั้งแต่พระอินทร์ไปตามนางสุชาตาคันมาได้ ความใหม่นี้ด้อยในด้านความไพเราะ และแต่งก้างไว้

แค้นอายดังจะวายชีวิตม้วย

กำจัดพราภจากเทวธานี

เจ้าดวงเนตรของบิคุเรศเฮี้ย

อดุรินดูรียวงศ์พระองค์โต

ส่งวนไฉ้จะบำรุงเป็นสูงภพ

แม่เจริญต์สวัสดิ์อยู่ในรัตนพิมาน

อดุรเฮี้ยอภัยศ ในครั้งน

ถึงจะคนบุตรก็มีตาย

๑๕ ครันรงบัตบฮาตุรต์วาท

เถถึงบัตตังก้อาตน์อำไพ

หมู่เสนางค์ कांगเผ้าประจำองค์

พอยแผลอยคตต์ร้อยตุ่มามาดย

คิตค่านึงถึงปาริกชาติ

จำจะทำสงครามจันทรินทร

๑๖ จึ่งตั้งตามอดุรต์ที่ฮาญฤทษ

ทพิตองกาตตุทอดุรา

จะชนไปรณรงค์ด้วยโกตย์

โยชาเรากณานับ

๑๗ พอดวงราชบัญญัติกาตติศ

คตอดจนอดุรภพทั้งโกตต์โกต

ด้วยโกมินทรหมิ่นศกตยภษ

แแต่มีหน้าข้าพาธิตาไป

จะชนเขยชมชิตพิตมัย

ไม่เห็นใครที่จะตบศฤงคาร

เจ้างามตบโฉมโตกทุกตถาน

พอดำราญฤทษไม่เจ็นวาย

ไม่รู้ทจะร้างครหาหาย

จะเอาอายนั้นไปแสงที่แห่งไร ๑

๑๘ ถัดาศออกพิมานพินิจณัย

ในภายไคฉัตรแก้วสุรگانต์

ทรงตำริดด้วยราชบรรหาร

เบ่งบานเต้าวรต์ราเพยขจร

เคยประพาดเซยทิพเกดร์

คินตุทตน์พระนครถ์วรยา ๑

๑๙ จิตราตุรอุปราชเปนทพิหน้า

เขาเสนากาตตุรเปนครีทพิ

เหวดยอดุรหคตต์เครองประดับ

มากขยรับเสด็จหน้าพระदानชัย ๑

๒๐ ก็แจ้งจิตไปด้วยทิพนิตย

มาพร้อมในท่ประชุมพดากร ๑

๑ ม้ายองค์จอมอสูรเศออันเรืองยศ
ทรงวิเชียรเสด็จไต่ถ้ำบถจร

อดงกตพิพรัตน์ประภัสสร
มาชฌยานกุญชรอนันตมิต ๗

๑ มหิสูรแปลงกายเป็นหัตถ์
สูรร้อยห้าสิบโยชน์ถ้ำดงฤทธ
เครื่องประดับสรรพทวารปางค์
หมายประจันเอราวัณอินทร์
ฉายหน้าร่างากระหิมมัน
ดุเดือดเงือดเงอจะแทงดอง
พอกพดโยธากว่าแค้น
พดมารหัวหาญชาญยุทธ์

มีตั้งเงินยวงท้าวถลิต
เหมือนจะบีตตรียางมาดิน
แต่ระอย่างข้างทรงองค์โกธินทร์
จะเพิกพังปฐุพินพระเมรุทอง
กระชั้นหูชูงวงเยองย่อง
คนองเดียงเพียงตั้งชพชยยุทธ์
เมืองแน่นโกธายุดดุด
มาหยุดยั้งเชิงเมรุครี ๗

๑ ตั้งให้เข้าหักด่านคาต
ครันไต่พังดาร์ตั้งอสูร

จับนาคพดทหารของโกธีย
แมดงฤทธิหมายจับซึ่งภุชงค์ ๗

๑ คณานาคพันโกฏิอินรักษา
เห็นอสูรตั้งครามรณรงค์
ตั้งกุญชรกาธรมฤคเพศ
ภุชงค์หนีไพรไม่ค่อพาด

เชิงมหาศิขเรศกพิศวง
ไม่องอาจที่จะรค่อมมือมาร
แต่ยงฤทธิตั้งหเรศประหาญผดามญ
ไปรันบาดาดปฐุพี ๗

๑ จอมภพสูรพงศ์มูทรงตั้งดี
ถึงดুবรณอันประดับด้วยโยช

ให้รบรัดโดยเมรุฉิด
ยกเข้าคืบกษินไพชยนต์ ๗

๑ ส่วนพระยาพิชาราชกัหวาดจิต
ตั้งด้วยทัพยดียบทั่วไม้นพด

เห็นฤทธิอสูรคตั้งฉงน
ตั้งตายฝนชานไปในจักรวาล

หมู่ผู้บรรณพัน โภฏในสัมพัตต์
ก็เหาะหนีอสูร ไม่รอนราญ

๑ บินมฤกษอสูรวิสต์ติราช
กรันมชัยในราชดุษุบรรณ

๑ ทัพพรยาคุมภณทัตอันรักษา
เห็นสงครามตามดวงกระษณชิต
กรันจะสูดูหนึ่งไม่มีสัตย์
ก็แตกร่นย่นฤทธิอสูร

๑ องค้อสูรอันสมบูรณ์อิสรียยศ
คังได้สมบัติในจตุรพักตร์
ส่วนสาตาศิริผู้เป็นใหญ่
ทั้งเต็นามาคยาพดากร
เห็นตามชนมโศกนัประจามิตร
ไม่สามารถคังมันประจัญตี

๑ ฝ่ายองค์เนวาสีกาสูร
ให้ทัพหน้าเร่งเร้าพดพฤษท

๑ ฝ่ายจากุมหาราชิการาช
เป็นอิสรระอยู่ในสันคร
กรันแจ้วว่าสูรราชอสูรภาพ
คำรัสเรียกซึ่งคองคัมภรยาน

ทฤษฏีแต่จตุเรศจากสถาน
ไปพิฆานชั้นประชุมซึ่งกุมภณทัต ฯ

หมายคินกรุงเมรุมาศมโหศจวรย์
ให้ยกคั้งตามไม่คร้ามคิต ฯ

๑ ชนมหาบรรพตอันไพจิตร
กำลังฤทธิเพียงเพชรปานี
คำรัสแต่จพาพอกโยชัหนี
ถึงชนตที่ประชุมไพชยนต์ยักษ ฯ

๑ ก็ปรากฏอติศรชจรศักคิต
ให้เร่งยกหักด่านบุรินทร
นภาดัยมณฑลตังขร
ก็ราญรอนฤาไพรี
ให้คิตตามมาสงครามถึงยักษ
พาโยชัหนีไปกุนทริน ฯ

๑ ยังเพิ่มพูนสูรฤทธิคังจิตถิต
เหาะข้ามดินชูปไปยังชุนยุคนขร ฯ

๑ ทรงซึ่งทัพอาณันมเหศร
จจรยศปรากฏทังจักรวาล
จระบชนเทวัญวิมานสถาน
หมู่เทเวศบรivar ในธานี

- ๑) เหล่าสุรภาพพตมาตย์ ได้ฟังราชบัญชาทุกราตรี
มาชุมนุมพร้อมกันที่จอมโยธี โดยวิถีเทวราชบทจร ฯ
- ๑) ตรีบททำวฟังศรีผู้มั่งคั่งดี ประจงใจที่ปรศน์ประภัสสร
ดูเปล่งปลามอาบศรีธวัจจร แด้วทรงขรรค์กรายกรชนม้ามมา ฯ
- ๑) ดินขพเทเวศน์ฤมิต เป็นตั้งทองชวลิตทอมีงดา
ดูระหงทรงทิพโอภา รจนาคเรองประดับดำหรับยศ
เหาะรอบขอบจักรวาลไม่ทันช้า ดีเท่าเร็วยิ่งกว่าดมกรด
ให้ศดายศโยธีเป็นหนัดด บทจรไปค่อด้วยไฟรี ฯ
- ๑) เหลือบเห็นพลอดุราเดณาทัพ ให้หว่าดหวนพถนกลลับอาชาหนี
พาซึ่งเทพเจ้าแตะโยธี ก็จรดีไปดู่ทังนนคร ฯ
- ๑) เข้าทุดองค์ว่าดวรินทร์เทวราช ตามแต่บาทยุคดอดีศร
อดุรีกรัทัพแด่นยากร มารุกรอนช่นยอชยุคดวรินทร์
หมู่สงครามตามด่วงกำเวียบนัก พระปิ่นบั๊กหัดกโลกจงถวิด
จะหมิ่นยศเทวาทัวฟ้าดิน องค์ศักกรินทร์ได้เมตดา.

(จบฉบับเพียงนี้)

พิมพ์ที่โรงพิมพ์อักษร ๘๔/๔-๕ ตรอกวัดสังเวช ๗ บางลำภู พระนคร
 นายยิ่ง ทองมาก ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา ๒๕๐๖